

Prikazni na nebu.

Povsod, kamor koli naše oko pogleda, razširjeno je kraljestvo božjega stvarjenja; povsod se nam prikazujejo prečudna dela vsemogočnosti božje na zemlji in nad zemljo. A nebeški oče nij ustvaril vseh teh čudežev samo za to, da bi je mi gledali in se jim čudili, nego volja njegova je, da mi premišljevajé njegova dela napredujemo v modrosti, s katero se dopadamo njemu, Stvarniku vesoljnega sveta.

Kedór opazuje solnce, kedar vzhaja in zahaja, in si pri vsem tem ničesa ne misli; kedór si sjajni mesec in migljajoče zvezde predstavlja kakor nekaj vsakdanjega in navadnega, ta Boga v njegovih delih še jako slabo pozna.

Ljudje v starodavnih časih so si mislili, da naša zemlja, solnce, mesec in zvezde stoje baš onako, kakor se nam na oči vidijo. V onej dobi so si ljudje predstavljali našo zemljo kakor kako veliko raván, nad katero solnce, mesec in zvezde vzhajajo in zahajajo samo zaradi zemeljskih prebivalcev.

Kasneje se je pokazalo, da se motijo, in pripoznali so, da je zemlja okrogla; a vendar so še zmirom mislili, da stoji zemlja nepremično v velikem prostoru sveta, in solnce, mesec in zvezde se verté okolo nje. Tega mnjenja so bili ljudje do 16. stoletja.

Še le v 16. stoletji se je našel nek jako učen in pobožen mož, ki je vse svoje življenje posvetil premišljevanju božjih stvari v naravi, ter je s temeljitimi razlogi dokazal, da se ne suče solnce okolo zemlje, nego zemlja okolo solnca in ž njo yred tudi mesec in še druge zvezde. On nam je razjasnil po redu nebeška telesa, katera se sučejo okolo solnca, in je vse te prikazni na nebu raztolmačil tako, kakor so to pozneje razložili mnogoverstni učenjaki sè svojimi natančnimi opazovanji in temeljitimi računskimi dokazi.

Ta mož je bil Nikolaj Kopernik, rojen v Torunu na Pruskem 1473. l., umrl je v Frauenburgu 1543. leta. On je bil kanonik stolne frauenburške cerkve na baltiskem morji. Njegovo prekrasno delo, v katerem je neutrudljivi preiskovalec z največjo marljivostjo popisal vse, kar si je dokazati prizadeval, bilo je posvečeno papežu Pavlu III., in potem tiskano 1543. leta. Zvezdoznanci so njegova preiskovanja nadopolnili z novimi, in tako se imamo njim zahvaliti, da smo se s premodro uredbo sveta seznanili popolnejše, nego je bilo to mogoče sè samim opazovanjem solnca, meseca in zvezd.

č.

Naša zemlja.

Zemlja, na katerej prebivamo, je terda krogla in prósto plava v zraku. Solnce jo obséva in greje. Proti solneu obernjena stran ima dan, nasprotna pa noč. Zemlja je zeló velika, in ima v obsegu 5400 zemljepisnih milj (40068 Kilometrov). Najvišje gore na zemlji so kakor peščeno zerno ob morskem bregu in naša jezera kakor kapljice v vedru vode.

Suha zemlja se loči v pet delov. Imenujejo se: Evropa, Azija, Afrika, Amerika in Avstralija. Pervi tri deli se imenujejo stari svetovi.

Amerika se zove novi svet, ker ga je Krištof Kolumb na poti v Kitaj in Indijo s španskimi ladjami našel 1492. leta. Amerika je dobila svoje imé po florentinskem zemljepiscu Amerigo Vespucciju, ki je novi svet Evropljanom prvi nekoliko opisal. — Avstralija se zove tudi novi svet, ker so jo še le v 17. stoletji Holanci svetu odkrili. Avstralija ima denes okolo 4 in pol milijona prebivalcev. — Po južnih krajih sploh huda vročina pripeka; po severnih krajih vlada ostra zima. Največji mraz je v Švediji, Norvegiji, po gorenjej Ruskeji, na otoku Islandiji, Grenlandiji in v gorenjej Sibiriji.

Ivan Ovsenar, učenec.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Nekatere tuje rastline, ki je rabimo pri nas.

Ljudje pripeljajo k nam na ladjah različnih prirodnin iz daljnih krajev sveta, ki je potem trgovci širijo dalje po naših krajih. Meji stvarmi, ki jih vsaki dan potrebujemo in nosimo iz prodajalnice, jih je mnogo, ki so morale po več sto milj daljni pot prevaliti, predno so dospele k nam. Največ takih tujih prirodnin daje nam rastlinstvo. Na nekatere smo se že tako navadili, da bi brez njih izhajati ne mogli, druge nam zopet olajšujejo naše življenje, ter nam so čestokrat tako koristne, da bi celi kraji terpeli veliko škode, ako jih ne bi imeli.

I.

Tam daleč v vročej Arabiji raste drevo, ki je majhno in zmirom zeleno, z navskriž stoječimi širokimi vejami. Liste ima podolgaste, in belo lepodišeče cvetje, iz katerega se razvijó podolgaste, rudeče jagodice. Vsaka jagodica ima po dva predalca, drug poleg drugega, iz katerih se, kedar je jagodica zrela, dobijo dva temnozeleni kakor rog terda, spredaj ploščata, na herbtu izbočena zrna. To drevo so Evropljani pred kakimi 200 leti iz njegove prave domovine, Arabije in Etijopije, presadili v vzhodno Indijo in na južnoazijatska obrežja v zahodno Indijo in južno Ameriko, kjer se dandenes to drevo v neizmernej množini obdeluje. Onih ploščatih ali polovičnih zern se pa dobi tudi v naših prodajalnicah povsod na prodaj. Mi je kupujemo na funte in lote, peržimo je na ognji, meljemo v nalašč zato narejenem mlinčku, in potlej je kuhamo v vodi. To je kava!

Mnogo milijonov ljudi pije kavo vsaki dan, a malo jih je, ki bi pomislili, odkod pridejo k nam kavina zrna, in kako je mogoče, da en lot kave tako malo stoji (velja) pri nas, dasiravno je moral vsak lot preiti toliko daljave, predno je prišel v naše prodajalnice.

Recimo, da bi imeli dobrega prijatelja tam v mestu Moki v turškeji Arabiji, kjer se prideluje najboljša kava, in bi mu pisali: „Dragi prijatelj! bodi tako dober in pošelji nam funt kave po najkrajšem potu.“ Ta najbližji pot bi šel po rudečem morji do sueškega kanala, odtod potem po suhej zemlji čez